

ב. מדות מדבריות (- שהיו נוהגות במדבר), הן מידות קטנות מן הירושלמיות; שבתקופה מאוחרת (בימי יחזקאל. תוס') הוסיפו על המידות (כלומר החלו להשתמש בנפחים גדולים יותר בכלי המדה) בכדי שישית מלבר (= תוספת של 20 אחוז מהמדה הקיימת), כך שנפח של שש סאים מדברית שווה לחמש סאים ירושלמיות. במידות ירושלמיות נשתמשו בסאה ובקבין, ולא היה שימוש במדת העשרון (ערש"י כת"). ואולם האיפה נשארה בשימוש ונפחה גדל גם הוא באותו יחס כמו הסאה (עתוס').

ג. הגרה (שבמקרא) - הוא מטבע של כסף הנקרא גם מעה (ונקראת גם 'דנקא'. ע' ב"מ ס: לפרש"י). המעה שווה שני פונדיונים. הפונדיון - שני איסרים. האיסר - שמונה פרוטות. נמצאת המעה 32 פרוטות. ע' קודשין יב.

השקל שבתורה הוא הסלע (בארמית: 'איסרא') - שווה עשרים גרה (עשרים גרה השקל. ולאחר שהוסיפו שתות היה הסלע 24 מעה, כדלהלן).

'שקל' בדרו"ל הוא מחצית משקל הקודש, דהיינו חצי סלע.

יש עוד 'לע מדינה' ששוויו שמינית מסלע צורי, וערכו חצי דינר כסף.

המנה (משקל. עפ"י רש"י מכת"י) הוא עשרים וחמשה סלעים. זהו מנה של חול. ואילו מנה של קודש כפול היה, כלומר חמשים סלעים.

בימי יחזקאל הוסיפו על המדות ששית מלבר. נמצא המנה של קודש - 60 שקלים.

לפי פירוש אחד בתוס', אותה תוספת היתה בסלע [או בדינר], שערכה עלה ל-24 מעות במקום 20 שהיתה עד עתה. וממילא ערך שאר המטבעות הגדולות עלה בהתאם. לשיטה זו, היחס בין המנה לשקל נשאר כמו שהיה - 25 בחול ו-50 בקודש. לא השתנה אלא יחס סלע / שקל - מעה.

ולפירוש רבנו תם, הוסיפו ששית במנה של קודש לבדו, שיכיל מעתה 60 שקלים במקום 50. ועוד היתה תוספת אחרת שהוסיפו בימי החכמים על הסלע, להיות 24 מעה במקום 20, וממילא עלה בהתאם ערך המנה, בין של חול בין של קודש.

הדינר (כסף. וקרוי גם זוז) ערכו שש מעות (- לאחר תוספת שתות. ובימי משה היה הדינר חמש מעות. ע' בכורות נ. רש"י שמות ל, יג; שו"ת הריב"ש סו. ואולם ע' ירושלמי שבועות רפ"ו ובמפרשים שנראה שדינר של תורה שש מעות). נמצאו 4 דינרים בשקל - לאחר שהוסיפו על השקלים, להיות כל שקל 24 מעות, כנזכר. ו-100 דינרים שווים מנה של חול.

דינר זהב ערכו פי 25 מדינר כסף.

ד. אין מוסיפים על המידות ועל המטבעות יותר מששית. כך אמר שמואל, ולמד כן מקרא דיהזקאל. וכן אין משתכרים (בדברים של חיי נפש) יותר מששית. וששית זו - מלבר.

דף עח

- א. כמה חלות היו במנחת המילואים וכמה במנחת הנזיר? מה היתה מידתן ואלו סוגי מאפה היו?
- ב. כהן הדיוט וכהן גדול המתחילים את כהונתם - כמה עשורונים הם מביאים?
- ג. האם על משמעותו בסמוך דוקא, ומאי נפקא מינה?
- ד. האם כלי שרת מקדשים שלא מדעת? האם סכין השחיטה דינה כשאר כלי שרת לענין קידוש?

שאלות ותשובות לסיכום – מנחות ח"ב

א. המילואים היו באים כמצה שבתודה; 30 חלות במידת איפה. נחלקים לשלשה סוגים, חלות ורקיקין ורבוכה – 10 לחמים שוים מכל סוג (וכבר לחם אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד. וכן כתוב: זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח... – מקיש חינוכו להמשחו, כלומר למנחת חביתין הבאה רבוכה).

גזירות היתה באה חלות ורקיקין בלבד (וסל מצות – דבר שנאמר בו מצות, אבל רבוכה לא נאמר בה 'מצות'. תנא דבי רבי ישמעאל: מצות – כלל, חלות ורקיקין – פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט).

ב. כהן הדיוט בתחילת עבודתו מביא עשרון – מנחת חינוך (זה קרבן אהרן ובניו...). כהן שנמשח ומתחנך לכהונה גדולה – מביא שני עשרונות; אחד להימשחו (רש"י כת"י: מנחת חביתין) ואחד לחינוכו – מנחה שבה הוא מתחיל לעבוד ככה"ג (רב חסדא). ואם לא עבד עבודת כהן מעולם – מביא מנחה נוספת לחינוך תחילת עבודה ככהן הדיוט (רב אשי).

ג. ג. לשיטת ריש לקיש, על – בסמוך משמע, הלכך אין לחמי תודה מתקדשים בשחיטת הזבח אלא כשהם סמוכים לו בעזרה (על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח). וכן אינו חייב משום לא תשחט על חמץ דם זבחי אלא כשהחמץ עמו בעזרה. ורבי יוחנן חולק בשניהם, שלשיטתו על לאו בסמוך משמע בדוקא. ותניא כוותיה. הלכה כרבי יוחנן. יש מקומות שהכל מודים שאינו בסמוך דוקא. הכל לפי הענין (עתוס).

ד. נחלקו החכמים האם כלי שרת מקדשים שלא מדעת האדם, או אינם מקדשים אלא לדעת (לאביי, נחלקו בדבר ר' יוחנן וחזקיה). ורב פפא אמר שלכולי עלמא (רי"ח וחזקיה) מקדשים שלא לדעת, אבל סכין שחיטה שאין לו תוך שונה ואינו מקדש אלא לדעת בעלים. ויש אומרים שרב פפא אמר להפך, שאפילו אם כלי שרת שיש להם תוך אין מקדשים אלא לדעת, סכין מקדשת שלא לדעת לפי חזקיה, כיון שקידושה חזק יותר, שהרי אין לה תוך ואעפ"כ מקדשת.

א. הרמב"ם פוסק כלי שרת אין מקדשים אלא מדעת (וכרינא להלן ז, שהוא בתרא. זבח תודה). ומשמע מדבריו שאין חילוק בין כלי שרת לסכין, ופסק כאביי כנגד ר' זירא [כי הלכה כבתראי מאביי ורבא]. הלכך השוחט את התודה על ארבעים חלות בסתם, לא קדשו ארבעים מתוך שמונים. ואם אמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים – מושך ארבעים ומרים מהם אחת מכל קרבן (ע' הל' פסוה"מ יב, טו. וע' ברכת הזבח וזבח תודה).

ב. לא דנו אם כלי שרת מקדשים שלא לדעת אלא דבר שהקדישוהו כבר, אבל חולין – לא (עפ"י תוס' עט: ד"ה וליתנו).

ג. התוס' בכמה מקומות (חולין ג; וזבחים מז) נסתפקו האם בשחיטת קדשים צריך סכין כלי שרת (וע"ע רש"י סוטה ו: יב; ותורא"ש שם; רמב"ם מעה"ק ד, ז; רמב"ן חולין ג. וע"ע אור שמח מקוואת א, ח (אות ו); שבט הלוי ח"א רד).

ד. יש מקום לומר שאין הסכין מקדש לענין אם עלה לא ירד, כשם שאמרו כאן לדעה אחת ששונה מכלי שיש לו תוך לענין קידוש שלא מדעת (ע"ע שו"ת אחיעזר ח"ב כה, ב כט, ד).